

Talouden Finnkampen: Kasvu, kulutus ja reaalitytulot Suomessa ja Ruotsissa

Markus Jäntti

Kirjoituksessa verrataan henkeä kohti lasketun bruttokansantuotteen, kotitalouksien kulutuksen ja käytettävissä olevien tulojen kehitystä Suomessa ja Ruotsissa parin viime vuosikymmenen aikana. Inflaatio- ja ostovoimapariteettikorjauksen jälkeen Ruotsin BKT henkeä kohti kasvoi tuntuvasti enemmän kuin Suomen, mutta Suomen kotitalouksien kulutus kasvoi Ruotsin kotitalouksien kulutusta enemmän. Eri lähteistä saa hieman eri kuvan maiden välisestä erosta käytettävissä olevien tulojen tasossa, mutta Ruotsissa ne nousivat enemmän kuin Suomessa. Yksi mahdollinen selitys tuloksille on Ruotsin Suomea korkeampi kotitalouksien velka suhteessa tuloihin.

Suomalaisilla ekonomisteilla ja journalisteilla on vahva taipumus verrata Suomen ja Ruotsin talouskehitystä.¹ Se on tuskin vähentynyt nykyisen Petteri Orpon johtaman hallituksen aikana. Vaikka niin Ruotsi kuin muut Pohjoismaat ovat monessa suhteessa luonteva vertailukohta ja niistä voikin ottaa talous- ja sosiaalipolitiikan pulmia ratkaistaessa esimerkiksi, julkisesta keskustelusta välittyvä nähdäkseni vääristynyt tai

korkeintaan osittainen kuva. Esimerkiksi Suomen työllisyysaste on jo käytännössä saavuttanut Pohjoismaisen tason, jos tarkastellaan suomalaisten ikärakenteella painotettuja, muiden Pohjoismaiden keskimääräisiä ikäryhmäkohtaisia työllisyysasteita.² Tavoitteiden valinnassa ollaan myös valikoivia. Harva kommentaattori esittää julkisuudessa, että työttömyysvakuutuksen korvausasteet tai julkisella sektorilla

¹ Vertailuun otetaan usein Ruotsin lisäksi muita Pohjoismaita, katso esim. Urrila (2023), Pykäri (2021) sekä Kukkonen (2023), Hiilamo ym. (2023). Hieman nyanssoidumman kuvan voi saada lukemalla taloushistorian emeritusprofessori Sakari Heikkisen blogeja (esim. Heikkinen 2016, 2018, 2021).

² Ks. lausuntoni Eduskunnan Työ- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä tulo- ja menoarvioiksi vuonna 2024 (HE 41/2023 vp 2023), <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/julkaisuMetatieto/Documents/EDK-2023-AK-34329.pdf>.

Markus Jäntti, PhD, (markus.jantti@sofi.su.se) on taloustieteen professori Tukholman yliopiston Institutet för social forskning'issa (SOFI) ja tutkijana Turun yliopiston INVEST-tutkimusyksikössä. Kirjoittaja kiittää Sakari Heikkistä, Mika Malirantaa, Lena Närettä, Mika Pantzaria, Veli-Matti Törmälehtoa, anonyymeja arvioitsijoita sekä aikakauskirjan päätoimittajaa Mikko Puhakkaa hyödyllisistä kommentista. Virheistä ja väärintulkinnosta vastaa kirjoittaja itse.

työskentelevien väestöosuudet tulisi nostaa muiden Pohjoismaiden tasolle.³

Verrattain perinteistä talouden alan Ruotsi-Suomi “maaottelua” voi käydä monin tavoin. Yleisimmin käytetty elintason mittari, asukasta kohden laskettu bruttokansantuote, on Suomessa finanssikriisin jälkeen kasvanut niin hitaasti, että 2010-luku on Suomen 1860-luvulta alkavan kasvuhistorian kolmanneksi heikoin vuosikymmen – vain 1870- ja 1910-luvuilla kasvu oli vielä hitaampaa (Pohjola 2021). Useat tutkimukset ovat finanssikriisin jälkeen analysoineet Suomen heikkoa talouskehitystä suhteessa verrokkimaihin, usein muihin Pohjoismaihin ja myös Saksaan ja Alankomaihin. Stenborg ym. (2021) pitävät Suomen jälkeenjääneisyyttä suhteessa muihin Pohjoismaihin hitaan tuottavuuskasvun ja alhaisen työllisyysasteen aiheuttamina. Pohjola (2021) puolestaan näkee syiksi viennin heikon kehityksen ja, ennen kaikkea, ICT-investointien alhaisuuden. Varsinkin palvelualojen vähäiset ICT-investoinnit ovat hidastaneet ja vaikeuttaneet talouden rakennemuutosta teollisesta tuotannosta palvelutuotantoon. Korkman ja Suvanto (2015) tarkastelevat Ruotsin ja Suomen eroja paitsi talouskasvussa ja sen tekijöissä myös laajemmin talouspolitiikassa.

Tässä kirjoituksessa vertaan Suomen ja Ruotsin henkeä kohden lasketun bruttokansantuotteen tai työllisyyden kehityksen sijasta ihmisten hyvinvointiin suoremmin liittyviä kotitalouksien kulutusta ja käytettävissä olevaa tuloa, molempia ostovoimakorjattuina. Pohjola (2021) on kiinnittänyt huomiota siihen, että vaikka asukasta kohti laskettu BKT on Suomessa kasvanut hitaasti suhteessa verrokkimaihin, yksityinen kulutus on kasvanut verrattain nopeasti ja on likimain samalla tasolla kuin Ruotsis-

sa. Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen tasosta saa julkaistua tilastolähteistä vaihtelevan käsityksen, mutta kovin vahvoja johtopäätöksiä Suomessa asuvien henkilöiden tulojen ostovoiman jälkeenjääneisyydestä suhteessa Ruotsissa asuvien henkilöiden tuloihin ei näiden lukujen valossa voi tehdä. Pohdin seuraavassa luvussa kulutuksen ja bruttokansantuotteen muu-
tosta Ruotsissa ja Suomessa ja hajotan maiden välisen eron eri osatekijöihinsä. Sitä seuraavassa luvussa käsittelen ostovoimakorjattujen kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen muutosta. Kirjoitukseni lopussa esitän joitakin eroihin liittyviä huomioita.

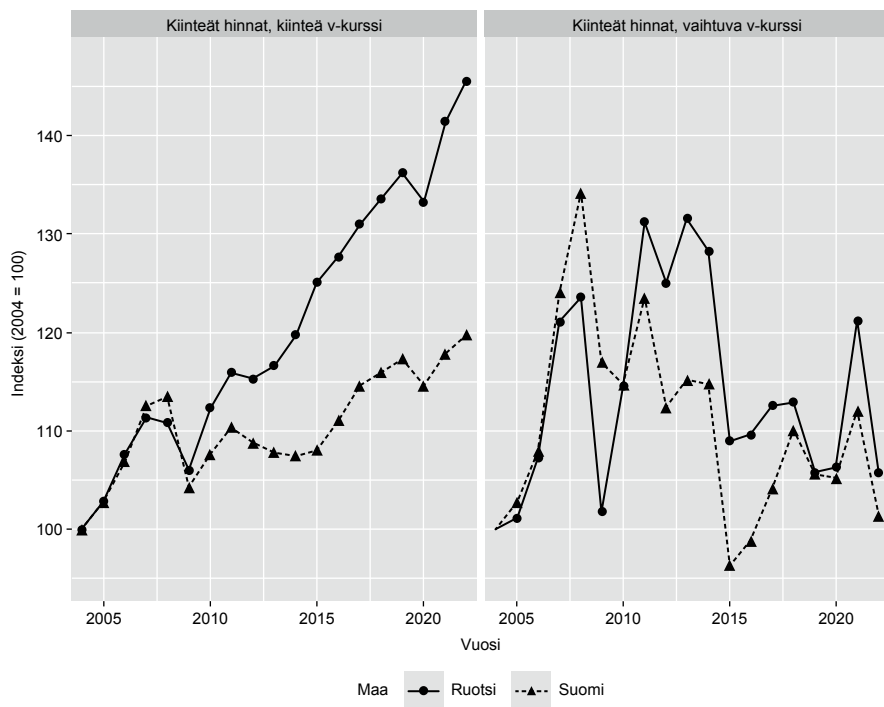
1. Kulutus ja kasvu Ruotsissa ja Suomessa

Olen aiemmin tarkastellut talouskasvun eroja Suomessa ja Ruotsissa (Jäntti 2021) yksinkertaisen hajotelman avulla. Keskeisiä tekijöitä Ruotsin nopeammassa talouskasvussa vuoden 2007 jälkeen olivat työn tuottavuuden ja työvoiman väestöosuuden suotuisampi kehitys.

Ruotsin kruunu on vuoden 2023 aikana heikentynyt merkittävästi. Kuvioon 1 on piirretty BKT:n (kokonais)arvon kehitys Ruotsissa ja Suomessa kiinteillä hinnoilla ja kiinteillä sekä vaihtuvilla valuuttakursseilla. Kuviosta käy ilmi, että Ruotsin merkittävästi Suomea nopeampi bruttokansantuotteen kasvu näyttäytyy kovin eri valossa, jos tuotantoa mitataan käyvillä pikemmin kuin kiinteillä valuuttakursseilla.

³ Katso OECD (2023c) ja OECD (2023g).

Kuvio 1. Bruttokansantuotteen kehitys Ruotsissa ja Suomessa (kiinteät hinnat ja vaihtuvat/kiinteät valuuttakurssit)

Maiden välisissä vertailuissa on hyvä välttää valuuttakurssien käyttöä kokonaan. Tulojen ostovoimaa on syytä verrata ostovoimakorjauksen (engl. "Purchasing Power Parity", PPP) jälkeen pikemmin kuin valuuttakurssimuunnoksen kautta. Björklundin ja Jäntin (2023) esittämissä tuloksissa huomio kiinnittyy siihen, että tulonjakoaineistosta arvioidut kotitalouksien reaaliset, ostovoimakorjatut käytettävissä olevat tulot olivat Suomessa korkeita suhteessa Ruotsiin. Merkittävä osa kotitaloussektorin käytettävissä olevasta tulosta käytetään tavaroiden ja palveluiden kulutukseen. Lisäksi kuten Pohjola (2021) toteaa, "[t]aloudellinen hyvinvointi syn-

tyy tavaroiden ja palvelujen kulutuksesta, jota todellinen yksilöllinen kulutus kuvaa paremmin kuin bruttokansantuote". Henkeä kohden laskettu bruttokansantuote ei siis ole ensisijainen väestön hyvinvoinnin mittari. Väestön hyvinvoinnin kannalta olennaisempi suure on henkeä kohden laskettu kotitaloussektorin kulutus (transaktio "P31S14," ks. OECD 2023a).

Jos halutaan vertailla luonnollisten henkilöiden taloudellisen hyvinvoinnin tasoa ja muutosta yli ajan Ruotsissa ja Suomessa, on syytä tarkastella niin hintavakioituja kuin ostovoimakorjattua kotitaloussektorin todellista kulutusta ja/tai kotitaloussektorin käytettävissä olevia tuloja.

Tässä luvussa keskityn kotitalouksien kulutukseen ja seuraavassa tarkastelen niiden käytettävissä olevia tuloja. Tutkin yksinkertaisella kasvuhajotelmalla, miten kotitalouksien kulutus on kehittynyt Suomessa ja Ruotsissa vuodesta 2004 lähtien.

Tutkin kotitaloussektorin reaalisena, vakioituina kansainvälisissä hinnoissa ja henkeä kohti mitatun kulutuksen (C) muutosta Ruotsissa ja Suomessa. Arvioin muutoksia vuodesta 2004 lähtien, koska jäljempänä katson myös kotitalouksien käytettävissä olevaa tuloa kahdesta eri lähteestä – OECD:stä ja Eurostat:ista ja vuosi 2004 on ensimmäinen vuosi, jona molemmista

maista on käytettävissä tietoa molemmissa lähteissä.⁴ Arvioin myös sitä, missä määrin maiden väliset erot voidaan palauttaa bruttokansantuotteen (Y), ostovoiman (ppp), inflaation (π), työtuntien (H), työllisten määrän (E), työvoiman määrän (L), työikäisen väestön määrän (A) ja koko väestön määrän (N) kehitykseen. Lähteenä kaikille näille on stats.oecd.org, kuten taulukossa 1 on yksilöity.

⁴ Tulokset eivät oleennaisesti muutu, jos kansantalouden tilinpidon suureiden muutoksia katsotaan vuodesta 2000 lähtien.

Taulukko 1. OECD aineistot

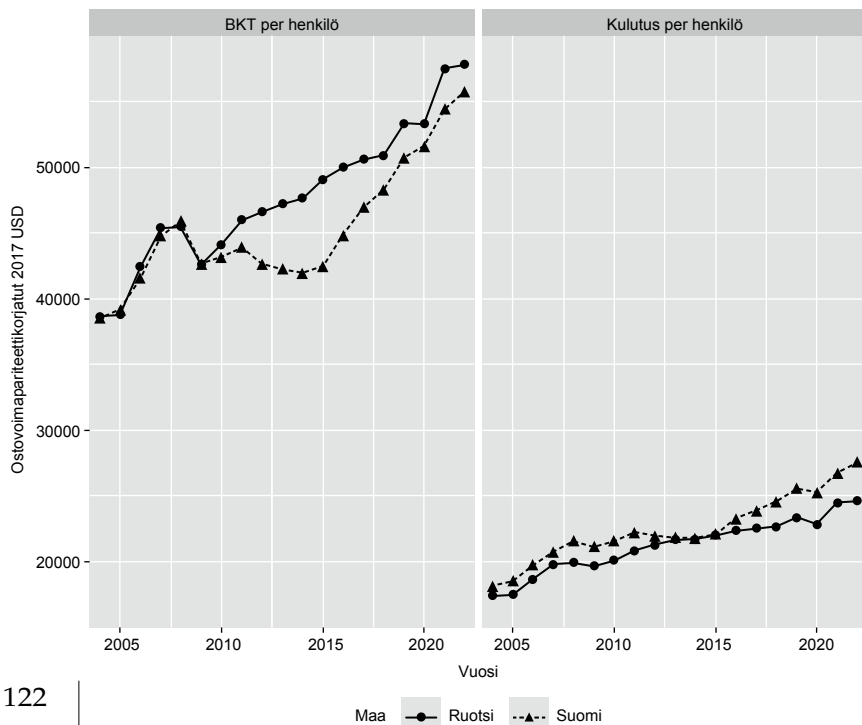
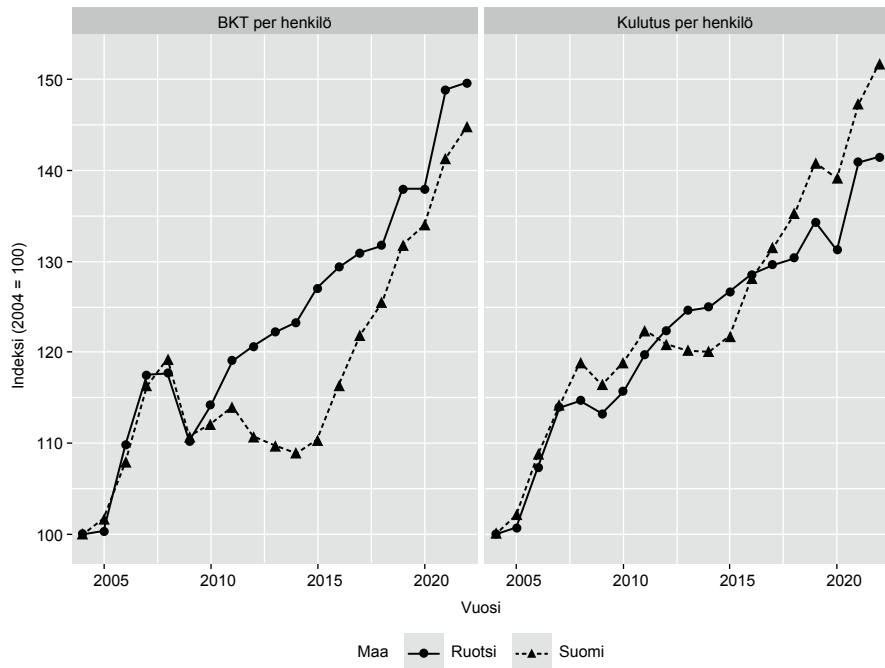
Y, C, ppp, π	BKT, kulutus, ostovoimapariteetit, inflaatio	OECD (2023a). 1. Gross domestic product (GDP). Tilastotietokanta. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SNA_TABLE1 , tallennettu 29.11.2023
H, E	tunnit, työllisyys	OECD (2023c). 3. Population and employment by main activity. Statistical database. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SNA_TABLE3 , tallennettu 29.11.2023
L, E	työvoima, työllisyys	OECD (2023h). ALFS Summary tables. Tilastotietokanta. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ALFS_SUMTAB , visited on 29.11.2023
A, N	työikäinen ja koko väestö	OECD (2023i). Historical population. Tilastotietokanta. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HISTPOP , tallennettu 29.11.2023

Lähde: stats.oecd.org

Aloitetaan tarkastelemalla kuviossa 2 näkyviä BKT:n (vasen paneeli) ja kulutuksen *per capita* (oikea paneeli) aikasarjoja Ruotsissa ja Suomessa vuodesta vuoteen 2021. Ylempi kuva kertoo bruttokansantuotteen ja kulutuksen reaalisesta kumulatiivisesta kasvusta ja alempi näyt-

tää näiden tasojen kehityksen ostovoimakorjattuna suhteessa USA:n dollarin arvoon.

Kuvio 2. Bruttokansantuotteen ja kulutuksen kehitys Ruotsissa ja Suomessa (henkeä kohden, vakiohintaiset ostovoimakorjatut luvut)

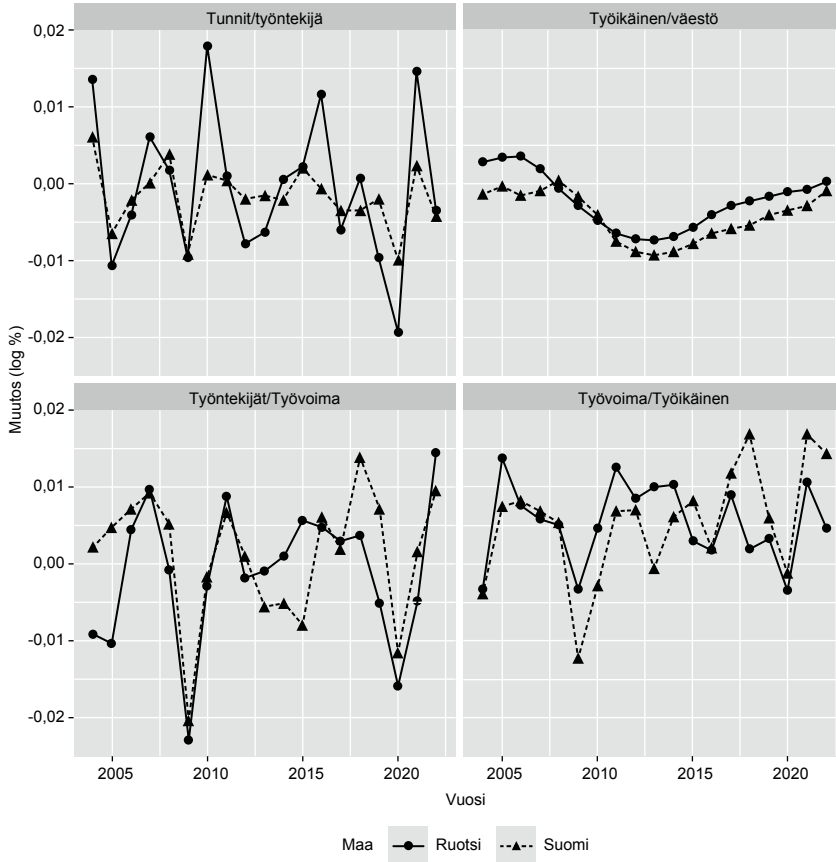

Henkeä kohden laskettu, ostovoimakorjattu BKT *per capita* kasvoi Suomessa ja Ruotsissa melkein samalla nopeudella vuoteen 2007 asti. Finanssikriisissä Ruotsin kehitys oli hieman Suomea heikompaa, mutta vuodesta 2010 kumulatiivinen kasvu on ollut Suomea korkeampaa vuoteen 2020 asti. Vuonna 2021 Ruotsin BKT:n kasvu oli taas selvästi Suomen kasvua nopeampaa. Sekä Ruotsin että Suomen reaalin BKT *per capita* oli suunnilleen samalla tasolla vuoteen 2009 asti. Ero vuonna 2020 on vajaa 5000 dollaria.

Kotitaloussektorin yksityisen kulutuksen osalta tilanne on toinen. Suomen henkeä kohti lasketun ja ostovoimakorjatun kotitaloussektorin kulutuksen kasvu on koko 2000-luvun ollut huomattavasti Ruotsin vastaavaa korkeampaa. Ero vuonna 2021 on n. 20 prosenttiyksikköä. Alemmasta kuviosta nähdään, että vuonna Ruotsin kulutus oli hieman Suomen kulutusta korkeampaa, mutta tämän jälkeen kulutus Suomessa oli, vuosia 2013–2015 lukuun ottamatta, korkeampaa. Vuoteen 2021 tultaessa ero oli n 2500 dollaria vuodessa.

Yksi mahdollisuus ymmärtää mistä nämä erot kumpuavat on käyttää yksinkertaista kasvun hajotelmaa, sovellettuna nyt kulutukseen pikemmin kuin bruttokansantuotteeseen. Tulen tutkimaan kotimaisen hintainflaation kansainvälisissä hinnoissa mitatun ostovoiman (PPP), kulutuksen BKT-osuuden ja tuottavuuden kehityksen lisäksi työtuntien, työntekijöiden, työvoiman, työkäisten ja väestön määrien kehitystä Ruotsissa ja Suomessa. Olennaisten suhdelukujen suhteelliset vuosimuutokset tarkasteluperiodilla näkyvät kuviossa 3. Työntekijää kohden laskettujen työtuntien suhteellinen muutos vaihtelee vuodesta toiseen näiden lukujen valossa huomattavasti enemmän Ruotsissa kuin Suomessa, kun taas sekä työntekijöiden osuus työvoimasta (eli yksi miinus työttömyysaste) ja työvoima suhteessa työkäisiin vaihtelee suurin piirtein yhtä paljon. Suomessa taas työkäinen väestö suhteessa väestöön muuttuu lähes joka vuosi vähemmän suotuisasti kuin Ruotsissa.

Kuvio 3. Työllisyyden ja väestön kehitys Ruotsissa ja Suomessa

Kulutuksen muutosten erojen ymmärtämiseksi turvaudun yksinkertaiseen kasvun hajotelmaan. Otan mukaan kotitaloussektorin kulutuksen (C) muutoksen Ruotsissa ja Suomessa ja tutkin missä määrin maiden väliset erot voidaan hajottaa bruttokansantuotteen (Y), ostovoiman (ppp), inflaation (π), työtuntien (H), työllisten (E), työvoiman (L), työkäisen väestön (A) ja koko väestön (N) kehitykseen.

Hajotelma hyödyntää identiteettiä

$$(1) \frac{C}{N} \equiv ppp\pi \frac{C Y H E L A}{Y H E L A N}$$

missä vuoden 2017 kansainvälisissä eli ostovoimakorjatuissa ja vakiohintaissa Yhdysvaltain dollarimääräisissä hinnoissa mitattu kulutus *per capita* riippuu usean tekijän vaikutuksista. Tekijät ovat ostovoimapariteettikurssi, hintaindeksi,

kulutuksen BKT-osuus, BKT per työtunti, työtunnit per työntekijä, työntekijät per työvoima, työvoiman osuus työikäisestä väestöstä ja työikäisen väestön osuus koko väestöstä. Merkitään maata ja vuotta symboleilla i ja t , otetaan luonnollinen logaritmi identiteetin molemmilta puolilta, ja merkitään eroa vuosien t ja $t-1$ arvoissa symbolilla Δ . Näin voidaan maan sisäinen suh-

teellinen muutos eli kasvu kulutuksessa *per capita* ilmaista osatekijöidensä kasvun summana:

$$(2)\Delta_t(c_t - n_t) \equiv \Delta_t ppp_t + \Delta_t \pi_t + \Delta_t(c_t - y_t) + \Delta_t(y_t - b_t) + \Delta_t(b_t - e_t) + \Delta_t(e_t - l_t) + \Delta_t(l_t - a_t) + \Delta_t(a_t - n_t)$$

Vähentämällä Ruotsin hajotelmasta yhtälön 2 mukaan Suomen vastaavat tekijät voidaan maiden väliset erot kulutuksen kasvussa ilmaista kunkin osatekijän eroissa taulukon 2 mukaisesti.

Taulukko 2. Ero reaalisen kulutuksen per capita kasvussa Ruotsin ja Suomen välillä osatekijöittäin

Tekijä:	Mittaa eroa Ruotsin ja Suomen:
$\Delta_{R,S} \Delta_t (c_t - n_t) \equiv$	reaalisen kulutuksen <i>per capita</i> kasvussa
$\Delta_{R,S} \Delta_t ppp_t$	ostovoimapariteetin muutoksessa
$+\Delta_{R,S} \Delta_t \pi_t$	inflaation muutoksessa
$+\Delta_{R,S} \Delta_t (c_t - y_t)$	kulutuksen BKT-osuuden muutoksessa
$+\Delta_{R,S} \Delta_t (y_t - b_t)$	BKT per työtunnin muutoksessa
$+\Delta_{R,S} \Delta_t (b_t - e_t)$	työtuntia per työntekijä muutoksessa
$+\Delta_{R,S} \Delta_t (e_t - l_t)$	työllisyysasteen muutoksessa
$+\Delta_{R,S} \Delta_t (l_t - a_t)$	työvoima-asteen muutoksessa
$\Delta_{R,S} \Delta_t (a_t - n_t)$	työikäisen väestön osuuden muutoksessa

Laskemalla yhteen kunkin osatekijän kasvun ero saadaan lopuksi maiden välinen kumulatiivinen ero sekä sen kehitys yli ajan. Erot Ruotsin ja Suomen välillä reaalisessa BKT:ssa ja kulutus *per capitassa* näkyvät taulukossa 3 riveillä yksi ja kaksi. Ruotsin BKT *per capita* on kasvanut vuodesta 2004 vuoteen 2021 40,3 prosenttia kun vastaava kasvu Suomessa on 37,0 prosenttia. Ruotsin kasvu on näin ollen 3,3 prosenttiyksikköä korkeampaa kuin Suomen. Las-

kettuna yli koko vuoden ajanjakson ero on siis vajaa 0,2 prosenttiyksikköä per vuosi. Ruotsissa reaalin kulutus *per capita* kasvoi tällä periodilla 34,7 prosenttia, kun Suomessa kasvu oli 41,7 prosenttia. Ruotsalaisten kulutus kasvoi siis 7,0 prosenttiyksikköä hitaammin kuin Suomen. Toisin sanoen tällä vuoden periodilla vuosittainen kulutuksen kasvu Ruotsissa oli keskimäärin 0,4 prosenttiyksikköä Suomea hitaampaa.

Taulukko 3. Erot henkeä kohden lasketun kulutuksen suhteellisessa muutoksessa osatekijöineen Ruotsissa ja Suomessa 11,4 prosenttiyksikköä (log prosentteja)

	Ruotsi	Suomi	Ero (R-S)
BKT per capita	40,3	37,0	3,3
Kulutus per capita	34,7	41,7	-7,0
PPP	10,6	23,5	-12,9
Inflaatio	-29,8	-32,9	3,1
Kulutuksen BKT osuus	-5,6	4,7	-10,3
BKT per työtunti	56,6	45,1	11,4
Työtuntia per työntekijä	-2,0	-3,7	1,7
Työntekijöitä työvoimasta	-0,9	2,3	-3,2
Työvoima per työikäinen väestö	10,5	10,6	-0,2
Työikäisen väestön osuus	-4,6	-8,0	3,4

Tekijät kulutuksen muutoksissa, jotka perustuvat yhtälöissä 1–3 määriteltyyn hajotelmaan, näkyvät riveillä 3–10. Kansainvälisissä hinnoissa mitattu ostovoima kehittyi Suomelle edullisemmin ja vastaa -12,9 prosenttiyksikköä eroa. Kotimaiset hinnat taas nousivat Ruotsissa hitaammin, mikä ero vastaa 3,1 prosenttiyksikköä eroa. Kulutuksen BKT-osuus laski Ruotsissa -5,6 ja nousi Suomessa 4,7 prosenttiyksikköä, vastaten yhdessä -10,3 prosenttiyksikköä eroa. Työtuntia kohden laskettu BKT kasvoi sekä Ruotsissa että Suomessa, mutta Ruotsissa kasvu oli 11,4 prosenttiyksikköä nopeampaa.

Erot muissa tekijöissä ovat näihin verrattuna vähäisiä. Työtunnit työntekijää kohti vähenivät sekä Ruotsissa että Suomessa, mutta Ruotsissa pudotus oli pienempi, joten nämä vastaavat 1,7 prosenttiyksikköä maiden välisestä eroa kulutuksen muutoksessa. Työntekijöiden työvoimaosuus eli työllisyys suhteessa työvoimaan taas väheni Ruotsissa mutta kasvoi Suomessa, minkä seurauksena tämä tekijä vastaa maiden välisestä kulutuksen muutoksen eroa -3,2 prosenttiyksikköä. Työvoima suhteessa työikäiseen väes-

töön kasvoi sekä Ruotsissa että Suomessa, mutta Ruotsissa kasvu oli hieman suurempaa ja tämä tekijä vastaa erosta -0,2 prosenttiyksikköä. Viimeinen termi on työikäinen väestö, joka väheni sekä Ruotsissa että Suomessa. Suomessa lasku oli suurempi, joten tämän tekijän vaikutus Ruotsin ja Suomen kulutuksen muutoksen eroon on 3,4 prosenttiyksikköä.

Tämän harjoitelman tarkoituksena on pohtia laskennallisesti eroa kotitalouksien taloudellisten hyvinvointierojen lähteissä, ei selvittää miksi Ruotsin korkeampi BKT:n kasvu ei ole heijastunut kansalaisten reaalisten kulutusmahdollisuuksien korkeampaan kasvuun. Selvästikin suurempi osa BKT:n kasvusta on Ruotsissa huvennut muihin tarkoituksiin. Tällaisia ovat osin säästäminen/investoinnit ja osin tulonsiirrot ulkomaille. Näiden tarkempi selvittäminen ei vastaa tämän kirjoituksen tarkoitusta. Minua kiinnostaa sen sijaan toinen luonnollisten henkilöiden ja kotitalouksien hyvinvointiin keskeisesti liittyvä muuttuja eli tulonjakotutkimuksista mitattuna kotitalouksien käytettävissä oleva tulo.

2. Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot

Ruotsin ja Suomen käytettävissä olevia tuloja voi verrata useammasta eri lähteestä. Jos haluaa verrata tuloja suoraan mikroaineistoissa, luontevia lähteitä ovat Luxembourg Income Study-tietokanta (LIS) tai eurooppalaisen tulo- ja elintason tutkimuksen (EU-SILC) yksilötason aineisto. Tukeudun tässä kahteen eri mikroaineistoon perustuvaan, mutta valmiiksi aggregoituun tietokantaan, OECD:n *Income Distribution Database:n* (OECD 2023f) ja Eurostatin EU-SILC:n (Eurostat 2023). Käsittelen käytettävissä olevan ekvivalentin tulon mediaania ja keskiarvoa molemmista lähteistä. Olen laskenut Ruotsille ja Suomelle ostovoimakorjauksen käyttämällä vuoden 2017 ostovoimakorjauksetoimia ja eri vuosien hintaindeksijä kulutukselle (OECD 2023b, 2023d).⁵

Eri lähteissä voi käytettävissä olevissa tuloissa olla pieniä määritelmäeroja, vaikka periaatteessa rikkaissa maissa tukeudutaan yhteisesti sovittuihin määritelmiin (Canberra Group 2011). Osin tämä voi johtua tietolähteistä. Esimerkiksi laskennallinen asuntotulo (eli omistuksessa asunnossa asumisesta saatava nettohyöty) katsotaan osaksi käytettävissä olevaa tuloa, mutta se voi olla vaikeasti tai ei-vertailukelpoisesti mitattavissa, mistä syystä se usein jätetään vertailun ulkopuolelle. Samoin voi omaisuustulojen mittaaminen vaihdella riippuen instituutioista.

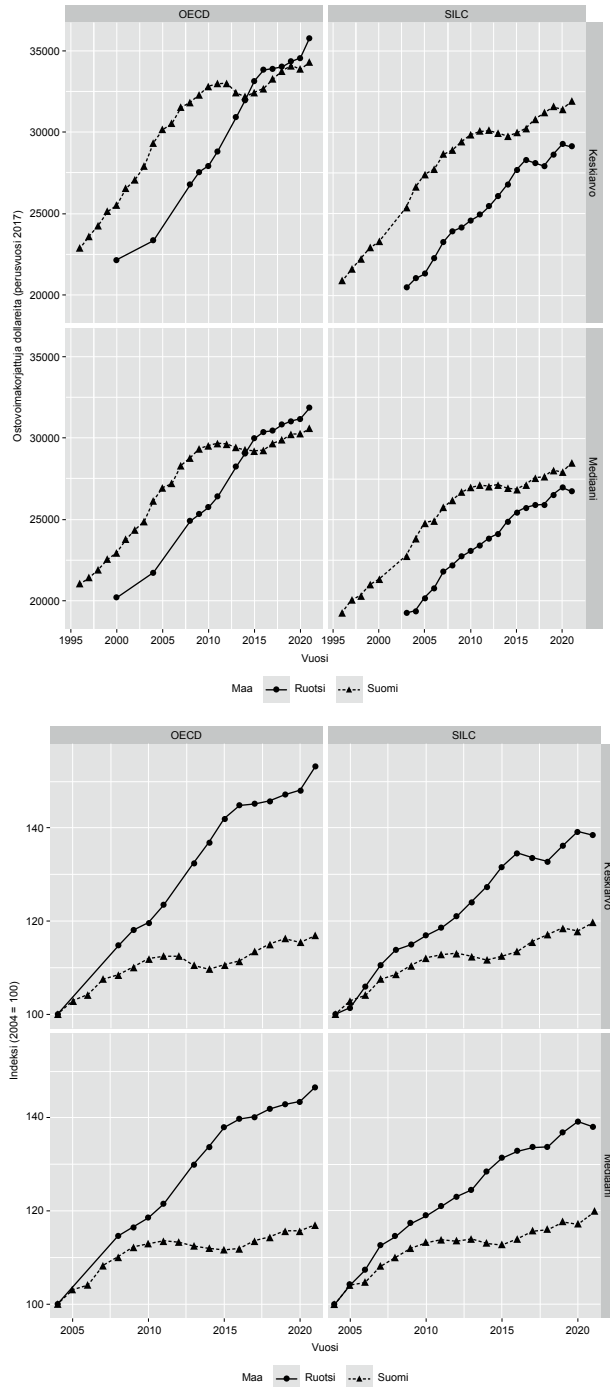
Suomen sarjat kuviossa 4 näkyvissä ostovoimakorjatusta käytettävissä olevan tulon keskiarvosta ja mediaanista perustuvat samaan lähteeseen, otospohjaiseen tulonjakotilastoon. Ruotsin EU-SILC on oma otospohjainen aineisto, kun taas OECD käyttää ruotsalaista tulonjakotilastoa. Tulokäsitteet SILC:ssä ja OECD:ssä ovat lähes samat.⁶ Jotta rakenteeltaan erilaisissa kotitalouksissa asuvien henkilöiden tuloja voi tulonjakotutkimuksissa vertailla, jokaiselle kotitalouden jäsenelle lasketaan niin kutsuttu ekvivalentti tulo. Ekvivalentti tulo lasketaan jakamalla kotitalouden yhteenlasketut käytettävissä tulot kotitalouden ekvivalentilla määrällä aikuisia. OECD:n aineistossa ekvivalenttien aikuisten määrä lasketaan kotitalouden jäsenten lukumäärän neliöjuuren avulla ja EU-SILC:ssä ekvivalenssiskaalana käytetään niin kutsuttua modifioitua OECD-skaalaa.⁷

⁵ Kansantalouden tilinpidon suureiden ostovoimakorjauksessa käytin näiden tietokantojen omia ostovoimapariteetteja ja hintaindeksijä; näiden perusvuosi on 2015.

⁶ SILC:ssä luontaiseduista on mukana vain autoetu, kun taas OECD:ssä mukana ovat kaikki Suomessa verorekisteriin kuuluvat luontaisedut.

⁷ Modifioidussa OECD-skaalassa ensimmäinen aikuinen saa lukumäärän yksi, jokainen 14 vuotta täyttänyt lisäjäsen määrän 0,5 ja alle 14-vuotiaat määrän 0,3. Näin esim. kahden aikuisen ja kahden alle 14-vuotiaan kotitalous saa OECD:n tilastossa painon 2 ja EU:n tilastossa painon 2,1.

Kuvio 4. Kotitalouksien ostovoimakorjattu käytettävissä oleva tulo Ruotsissa ja Suomessa – keskiarvo ja mediaani OECD:n ja EU-SILC:n mukaan

Koska Suomen aineisto molemmissa lähteissä on sama, tasoero niissä johtuu osin luontaiseduista ja osin eri ekvivalenssiskaalasta. Ilman mikroaineistoa on vaikea tietää, kuinka tärkeitä luontaisedut yhtäältä ja ekvivalenssiskaala toisaalta sarjojen erojen kannalta ovat. Silmiinpistävää kuvioissa kuitenkin on, että OECD:n sarjoissa Ruotsin käytettävissä olevan tulon keskiarvo ja mediaani ovat Suomen vastaavia lukuarvoja korkeampia vuoden 2015 jälkeen, mutta EU-SILC:n mukaan Ruotsin luvut ovat Suomen lukuja tuntuvasti alempia vielä viimeisenä havaintovuonna.

Laskettaessa tulojen kasvua (alempi kuva) vuodesta 2004 – joka on ensimmäinen vuosi, jolloin molemmista maista on käytettävissä tietoa molemmissa lähteissä – Ruotsin ostovoimakorjattu käytettävissä olevan tulon kasvu on tosin huomattavasti Suomen vastaavaa nopeampaa. OECD:n tietokantaa käyttäen kumulatiivinen kasvu Ruotsissa on n. 30 prosenttia Suomen kasvua suurempaa ja EU-SILC:iä vajaat 20 prosenttia.

Ruotsin kotitalouksien käytettävissä olevan tulon Suomea nopeampi kasvu on kotitaloussektorin kulutuksen matalamman kasvun valossa hienoinen yllätys. Yksi mahdollinen selitys on se, että ruotsalaiset kotitaloudet ovat huomattavasti velkaantuneempia kuin suomalaiset (OECD 2023e). Tarkastelujakson alussa vuonna 2004 Ruotsin velka suhteessa käytettävissä olevaan tuloon oli 40 prosenttiyksikköä korkeampi kuin Suomessa (138,8 Ruotsissa ja 86,6 Suomessa) ja periodin lopussa vuonna 2021 ero oli 45 prosenttiyksikköä (201,8/ 155,3). Osaltaan tämä selittänee myös BKT:n ja kotitalouksien kulutuksen eroa. Näin ollen ruotsalaisten parempi tulokehitys olisi mahdollisesti käytetty enemmän lainojen hoitokuluihin, kun taas suomalaisten tuloista isompi osuus olisi mennyt kulutukseen.

3. Lopuksi

Suomalaisessa julkisessa keskustelussa talouden Ruotsi-Suomi maaottelussa Suomi esitetään pääsääntöisesti häviäjän roolissa – mikä lienee varsinainen motiivi “maaottelun” käymiseen. Kuten tässä kirjoituksessa osoitan, maiden välinen vertailu näyttyy eri valossa, jos katsotaan maassa asuvien ihmisten hyvinvointia hintojen tason ja talouden rakenteen vakioinnin jälkeen, joko kansantalouden tilinpidon kotitaloussektorin kulutuksen tai tulonjakoaineiston käytettävissä olevan tulon kautta.

Kotitalouksien kulutuksen ja käytettävissä olevien tulojen kehitys suhteessa verrokkimaihin ovat tärkeitä elintason mittareita bruttokansantuotteen rinnalla. Hyvinvoinnin mittaaminen on kehittynyt monessa suhteessa viime vuosikymmeninä, ei vähiten ”Stiglitz, Sen ja Fitoussi”n (2009) raportin ansiosta. Esimerkiksi OECD julkaisee kansantalouden tilinpitoon perustuvia jakaumatietoja (näitä kokeellisia lukuja ei sinänsä päivitetä kovin usein, katso https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EGDNA_PUBLIC).

Talouspolitiikassa ja talouskehityksen arvioinnissa nämä, luonnollisten henkilöiden hyvinvointiin välittömämmin liittyvät tunnusluvut, ovat ehkä turhankin näkymättömiä. Talouskasvu, joka ei johda kotitalouksien kulutuksen kasvuun, voi toki olla hyödyllistä, jos se esimerkiksi johtaa investointien kautta korkeampaan kulutukseen. Talouspolitiikassa on kuitenkin nykyistä enemmän syytä kiinnittää huomiota varsinaisiin eikä vain välineellisiin tavoitteisiin. Työllisyys, investoinnit ja myös kokonaisuotannon taso ovat välineitä. Kotitalouksissa asuvien luonnollisten henkilöiden hyvinvointi on päämäärä itsessään. Parhaassa tapauksessa julkinen sektori asettaisi tulo- ja kulutustasoon ja niiden jakaumaan liittyviä tavoitteita. Sitä

odoteltaessa on syytä pitää mielessä, että kotitalouksien keskimääräinen kulutus ja käytettävissä olevat tulot ovat kotitalouksille läheisempiä hyvinvoinnin mittareita kuin esimerkiksi BKT

per capita. Kotitalouksien kulutusta ja käytettävissä olevia tuloja koskevien tavoitteiden asettaminen olisikin sopiva talouspoliittisen keskustelun aihe. □

Liite: vaihtoehtoinen aloitusvuosi (2000)

Tässä liitteessä näkyy Taulukon 3 tiedot laskettuna uudelleen siten, että periodi alkaa 2000 eikä 2004 kuten varsinaisessa tekstissä.

Liitetaulukko 1. Erot henkeä kohden lasketun kulutuksen subteellisessa muutoksessa osatekijöineen Ruotsissa ja Suomessa 2000–2021 (log prosentteja)

	Ruotsi	Suomi	Ero (R-S)
BKT per capita	42,4	39,2	3,2
Kulutus per capita	34,1	45,9	-11,8
PPP	4,9	17,4	-12,5
Inflaatio	-28,8	-32,3	3,5
Kulutuksen BKT osuus	-8,3	6,7	-15,0
BKT per työtunti	67,7	53,8	13,9
Työtuntia per työntekijä	-6,1	-2,5	-3,6
Työntekijöitä työvoimasta	-3,1	2,4	-5,5
Tyovoima per työikäinen väestö	11,2	8,7	2,6
Työikäisen väestön osuus	-3,4	-8,2	4,8

Kirjallisuus

Björklund, A. ja Jännti, M. (2023), "The Evolution of Income Distribution in Sweden in a Comparative Perspective: Evidence from New LIS-Data", julkaisematon käsikirjoitus.

Canberra Group, (2011), *Handbook on Household Income Statistics*, United Nations Economic Commission for Europe, Geneve.

Eurostat. 2023. "Mean and Median Income by Age and Sex - EU-SILC and ECHP Surveys–Ilc-Di03", Tilastotietokanta, http://ec.europa.eu/eurostat/SDMX/diss-web/rest/datastructure/ESTAT/DSD_iloc_di03 (viitattu 29.11.2023).

HE 41/2023 vp 2023, "Hallituksen rsitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024", <https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+41/2023> (viitattu 29.11.2023).

- Heikkinen, S. (2016), “Ruotsin matkimisen vaikeus”, <https://blogs.helsinki.fi/talouttajahistoriaa/2016/09/04/ruotsin-matkimisen-vaikeus/> (viitattu 29.11.2023).
- Heikkinen, S. (2018), “Tekikö Ruotsi vanhanaikaisen?”, <https://blogs.helsinki.fi/talouttajahistoriaa/2018/05/08/tekiko-ruotsi-vanhanaikaisen/> (viitattu 29.11.2023).
- Heikkinen, S. (2021), “Olipa kerran Pohjoismaa...”, <https://blogs.helsinki.fi/talouttajahistoriaa/2021/02/11/olipa-kerran-pohjoismaa/> (viitattu 29.11.2023).
- Hiilamo, E.-A., Särkkä, N., Auvinen, P. ja Kantola, K. (2023), “Suomi häviää Ruotsille ja Tanskalle lähes kaikessa: Laitoimme kolmikon julkiset yaloudet testiin hallitusneuvotteluiden keskellä”, *Yle Uutiset*, <https://yle.fi/a/74-20033234> (viitattu 29.11.2023).
- Jäntti, M. (2021), “Miksi Ruotsin talouskasvu on Suomea nopeampaa?” *Talous & Yhteiskunta*, 49/1: 46-52.
- Korkman, S. ja Suvanto, A., (2015), “Finland and Sweden in a Cross-Country Comparison: What Are the Lessons?”, teoksessa Andersen, T.M., Bergman, M., ja Hougaard, S.E. (toim.), *Reform Capacity and Macroeconomic Performance in the Nordic Countries*, Oxford University Press, Oxford:278–305.
- Kukkonen, L. (2023), “Suomi putosi kydistä”, *Helsingin Sanomat*, <https://www.hs.fi/talous/art-2000009335304.html> (viitattu 29.11.2023).
- OECD (2023a), “1. Gross Domestic Product (GDP)”, Tilastotietokanta, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SNA_TABLE1 (viitattu 29.11.2023).
- OECD (2023b), “2017 PPP Benchmark Results”, Tilastotietokanta, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PPP2017> (viitattu 29.11.2023).
- OECD (2023c), “3. Population and Employment by Main Activity”, Tilastotietokanta, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SNA_TABLE3 (viitattu 29.11.2023).
- OECD (2023d), “Consumer Price Indices (CPIs) - Complete Database”, Tilastotietokanta, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PRICES_CPI (viitattu 29.11.2023).
- OECD (2023e), “Household Debt (Indicator)”, <https://doi.org/10.1787/f03b6469-en> (viitattu 29.11.2023).
- OECD (2023f), “Income Distribution Database”, Tilastotietokanta, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=IDD> (viitattu 29.11.2023).
- OECD (2023g), “Net Replacement Rate in Unemployment”, Tilastotietokanta, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=NRR> (viitattu 29.11.2023).
- OECD (2023h), “ALFS Summary tables”, Tilastotietokanta, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ALFS_SUMTAB (viitattu 29.11.2023).
- OECD (2023i), “Historical population”, Tilastotietokanta, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HISTPOP> (viitattu 29.11.2023).
- Pohjola, M. (2021), “Tuottavuus, rakennemuutos ja talouskasvu”, Taustaraportti Talouspolitiikan arviointineuvostolle, <https://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/wp-content/uploads/2022/01/Pohjola-2022.pdf> (viitattu 29.11.2023).
- Pykäri, M. (2021), “Vertailu Ruotsiin paljastaa Suomen talouden heikot kohdat”, Palta, <https://www.palta.fi/blogi/vertailu-ruotsiin-paljastaa-suomen-talouden-heikot-kohdat/> (viitattu 29.11.2023).
- Stenborg, M., Ahola, I., Palmén, O. ja Pääkkönen, J. (2021), “Talouskasvun edellytykset tulevaisuudessa – lähtökohdat, suunnat ja ratkaisut”, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:6. Valtiovarainministeriö, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-504-9> (viitattu 29.11.2023).
- Stiglitz, J.E., Sen, A.K. ja Fitoussi, J-E. (toim.) (2009), *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*, <https://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr> (viitattu 29.11.2023).
- Urrila, P. (2023), “Talouden Suomi-Ruotsi -maaottelu”, *Elinkeinoelämän keskusliitto*, <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/talouden-suomi-ruotsi-maaoittelu/> (viitattu 29.11.2023).